

ابوالحسن عامری؛ حلقه مفقوده فیلسوفان متقدم اسلامی

«ابوالحسن عامری» از جمله مهم‌ترین فیلسوفانی است که در فاصله زمانی میان دو فیلسوف بزرگ؛ یعنی فارابی و ابن‌سینا می‌زیسته است، از این رو او را حلقه مفقوده فیلسوفان متقدم اسلامی شمرده‌اند.

به گزارش خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، 1048 سال پیش، 27 شوال سال 381 هجری قمری، «ابوالحسن محمد بن یوسف عامری نیشابوری»، از رجال نیشابور و رئیس فلاسفه اسلامی ملقب به «صاحب الفلاسفه» در خراسان با زندگی وداع کرد. وی بعد از مرگ استاد خود ابو زید بلخی به بغداد رفت و بعد از مدتی به بخارا بازگشت. در ادامه سفر مدتی در نیشابور بود و در ری نیز مسکن گزید و از حمایت ابوالفضل ابن عمید وزیر آل بویه برخوردار شد. ابوالحسن عامری از جمله مهم‌ترین فیلسوفانی است که در فاصله زمانی میان دو فیلسوف بزرگ؛ یعنی فارابی و ابن‌سینا می‌زیسته است، از این رو او را حلقه مفقوده فیلسوفان متقدم اسلامی شمرده‌اند.

آثار:

«الاعلام بمناب الاسلام»، «السعادة و

الاسعاد فی السیرة الانسانية»، «الامد

علی الابد» و «الفصول فی المعالم

الالهية»

بسیاری از بزرگان فلسفه و دین، سخنان عامری را در آثار خود نقل کرده‌اند که از آن میان «ابوعلی مسکویه» فیلسوف معروف و معاصر ابن‌سینا را می‌توان نام برد. همچنین شهرستانی نویسنده کتاب «الملل و النحل» او را از فیلسوفان متأخر اسلامی ذکر می‌کند. «هانری کرین» فیلسوف فرانسوی ضمن تجلیل از ابوالحسن عامری او را از چهره‌های درخشان و شایان توجه در دوره بین فارابی و ابن‌سینا می‌داند.

عامری افزون بر این‌که در فلسفه صاحب‌نظر بود و کتاب‌های مهمی در این‌باره نوشت، در باب اخلاق و دین نیز تحقیق و بررسی بسیار کرد. او از يك سو ایمان را نوعی اعتقاد صادق یقینی بشمار آورده و از دیگر سوی محل آن را قوه عاقله دانسته است. بنابر اعتقاد عامری فلسفه مولود عقل و استدلال است و عقل هرگز از فرمان خداوند سرپیچی نمی‌کند.

از کتاب‌های ابوالحسن عامری فیلسوف پرآوازه مسلمان «الاعلام بمناب الاسلام»، «السعادة و الاسعاد فی السیرة الانسانية»، «الامد علی الابد» و «الفصول فی المعالم الالهية» را می‌توان نام برد.

آزادگی در بحث‌های کلامی و فلسفی، درگیری‌های علمی و رواج شیوه مناظره درباره مفاهیم دینی و مذهبی از مشخصات دوران حیات عامری است. مخصوصاً پس از تجزیه در قلمرو سلطه عباسیان حدود سال 324 و تعیین بغداد به عنوان مرکز حکومت عباسیان. در این دوره رشد حرکت علمی و فلسفی، عالمان و متفکران بسیاری از مذاهب مختلف کلامی و فلسفی می‌زیستند که در هیچ يك از دوره‌های پیشین دیده نشده بود.

عامری نیز از فیلسوفان دوره انتقال میراث فلسفی یونان به جهان اسلام است، بنابراین او که در فاصله زمانی پس از فارابی و پیش از ابن‌سینا ظهور کرد، مطابق جو علمی و فلسفی زمان خود به این میراث توجه داشته است. این توجه باعث شده است که برخی عامری را کلا یونانی بدانند.

ابوحیان توحیدی در دو کتابش؛ «المقابسات» و «الامتاع و الموائسه» سخنان او را نقل و از آرای او اقتباس کرده است. در الامتاع و الموائسه می‌نویسد: «...تفکرات صوفیانه نیز داشته و کتابی در تصوف دارد.» ابوحیان در همین کتاب از عامری با تعبیری چون شیخ، شیخ صوفی، شیخ حکیم، معلم الخیر یاد کرده و او را چنین ستوده است: «فاذا طلب منه الفن الذی قدخص به و طولب بتحقیقه، وجد علی غایه الفضل...».

عامری در کتاب «السعادة و الاسعاد فی

السیرة الانسانية» از سیرت و اخلاق

انسانی گرفته تا قوانین سیاست و اصول

تربیت و تدبیر منزل بحث می‌کند. مؤلف

علاوه بر ابعاد عملی اخلاق به جنبه

فلسفی آن نیز توجه داشته است

در المقابسات نیز در يك مورد، ماجرای پرسش ماقیه حکیم مجوسی از عامری درباره نوع آگاهی انسان از حال نفس بعد از موت و جواب او نقل می‌شود و در مورد دیگر در مقایسه نودم، ابوحیان تمام این قسمت از کتاب خود را به کلمات عامری اختصاص داده است. در آغاز این قسمت آمده است: «هذه مقابسه تشتمل علی کلمات شریفه من کلام ابی الحسن محمد (ابن) یوسف العامری، علقته و سمعت اکثرها منه...».

درخور این بحث به بررسی اجمالی از کتاب «السعادة و الاسعاد فی السیرة الانسانية» می‌پردازیم. عامری در این کتاب از سیرت و اخلاق انسانی گرفته تا قوانین

سیاست و اصول تربیت و تدبیر منزل بحث می‌کند. مؤلف علاوه بر ابعاد عملی اخلاق به جنبه فلسفی آن نیز توجه داشته است. مفاهیمی چون لذت، فضیلت، ریاست مدینه سعیده و مدینه سعیده و شقیه که در این کتاب درباره آنها بحث شده است، بیشتر نقل و شرح آرای ارسطو و افلاطون است.

کتاب مشتمل بر اصول اخلاقی و تدابیر عملی است که در حیات دنیا برای سعید شدن و سعید کردن، ضروری شناخته شده است. این اصول و تدابیر را مؤلف کتاب از ترجمه‌های عربی مؤلفان افلاطون و ارسطو و سایر فلاسفه یونان استخراج کرده و با نکات و تعلیمات و اندرزها و دستورها و حکایاتی که در کتب ایران و هند و عرب یافته است و مناسب و مؤید گفته‌های یونانیان تشخیص داده است، در آمیخته و کتابی در سیرت و اخلاق انسانی و قوانین سیاست و اصول تربیت و تدبیر منزل، ترتیب داده است.*

